

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

17. října 2013 *

„Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy — Článek 3 a čl. 7 odst. 2 — Svobodná volba práva — Meze — Imperativní ustanovení — Směrnice 86/653/EHS — Nezávislí obchodní zástupci — Smlouvy o prodeji nebo nákupu zboží — Ukončení smlouvy o obchodním zastoupení zmocnitelem — Vnitrostátní právní úprava přijatá k provedení unijního práva, která stanoví jednak ochranu překračující minimální požadavky směrnice a jednak ochranu obchodních zástupců v rámci smluv o poskytování služeb“

Ve věci C-184/12,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě prvního protokolu ze dne 19. prosince 1988 o výkladu Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřené k podpisu v Římě dne 19. června 1980, Soudním dvorem Evropských společenství, podaná rozhodnutím Hof van Cassatie (Belgie) ze dne 5. dubna 2012, došlým Soudnímu dvoru dne 20. dubna 2012, v řízení

United Antwerp Maritime Agencies (Unamar) NV

proti

Navigation Maritime Bulgare,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení M. Ilešič, předseda senátu, C.G. Fernlund, A. Ó Caoimh, C. Toader (zpravodajka) a E. Jarašiūnas, soudci,

generální advokát: N. Wahl,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Navigation Maritime Bulgare S. Van Moorleghemem, advocaat,
- za belgickou vládu T. Maternem a C. Pochet, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi R. Troostersem a M. Wilderspinem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 15. května 2013,

* Jednací jazyk: nizozemština.

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 3 a čl. 7 odst. 2 Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřené k podpisu v Římě dne 19. června 1980 (Úř. věst. L 266, s. 1, dále jen „Římská úmluva“), ve spojení se směrnicí Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (Úř. věst. L 382, s. 17; Zvl. vyd. 06/01, s. 177).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi United Antwerp Maritime Agencies (Unamar) NV (dále jen „Unamar“), společností založenou podle belgického práva, a Navigation Maritime Bulgare (dále jen „NMB“), společností založenou podle bulharského práva, ve věci zaplacení různých odškodnění, dlužných údajně v důsledku toho, že NMB vypověděla smlouvu o obchodním zastoupení uzavřenou mezi oběma společnostmi.

Právní rámec

Mezinárodní právo

Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů

- 3 Článek II odst. 1 a 3 Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, podepsané dne 10. června 1958 v New Yorku (*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 330, s. 3), stanoví:

„1. Každý Smluvní stát uzná písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu či mimosmluvního [z určitého právního smluvního či mimosmluvního vztahu], týkajícího se věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením.

[...]
3. Soud Smluvního státu, u něhož byla podána žaloba v záležitosti, o níž strany uzavřely dohodu ve smyslu tohoto článku, odkáže strany na rozhodčí řízení k žádosti jedné z nich, ledaže zjistí, že zmíněná dohoda je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobitelná k použití.“

Unijní právo

Římská úmluva

- 4 Článek 1 odst. 1 Římské úmluvy, nadepsaný „Oblast působnosti“, stanoví:

„Tato úmluva se použije na závazky ze smluv, které mají vztah k právu různých zemí.“
- 5 Článek 3 této úmluvy, nadepsaný „Svobodná volba práva“, stanoví:

„1. Smlouva se řídí právem, které si strany zvolí. Volba musí být vyjádřena výslovně nebo jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu. Strany si mohou zvolit právo rozhodné pro celou smlouvu nebo pouze pro její část.

2. Strany se mohou kdykoli dohodnout, že se smlouva bude řídit jiným právem, než kterým se dosud řídila v důsledku předchozí volby podle tohoto článku nebo na základě jiného ustanovení této úmluvy. Žádná změna rozhodného práva provedená stranami po uzavření smlouvy se nedotýká její formální platnosti podle článku 9 a práv třetích osob.

3. V případě, že všechny ostatní okolnosti v okamžiku volby souvisejí pouze s jednou zemí, nesmí být skutečností, že si strany zvolily cizí právo, ať již je volba práva spojena s volbou zahraničního soudu či nikoli, dotčeno použití právních ustanovení, od nichž se podle práva dotyčné země nelze smlouvou odchýlit („imperativní ustanovení“).

4. Existence a platnost souhlasu stran s volbou rozhodného práva se určuje v souladu s články 8, 9 a 11.“

6 Článek 7 uvedené úmluvy, nadepsaný „Imperativní ustanovení“, stanoví:

„1. Použije-li se na základě této úmluvy právo určité země, lze použít imperativní ustanovení práva jiné země, s níž věcné okolnosti úzce souvisí, v rozsahu, v jakém musí být podle práva této jiné země imperativní ustanovení použita bez ohledu na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné. Při rozhodování, zda mají být taková ustanovení použita, je třeba vzít v úvahu jejich povahu a účel, jakož i důsledky, které by mohly z jejich použití či nepoužití vyplynout.

2. Touto úmluvou není v žádném případě dotčeno použití právních předpisů země soudu za okolností, kdy je jejich použití závazné bez ohledu na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné.“

7 Podle článku 18 téže úmluvy, nadepsaného „Jednotný výklad“:

„Při výkladu a používání výše uvedených jednotných norem je třeba brát v úvahu jejich mezinárodní povahu a přání dosáhnout při jejich výkladu a používání jednoty.“

Nařízení (ES) č. 593/2008

8 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (Úř. věst. L 177, s. 6, dále jen „nařízení Řím I“) nahradilo Římskou úmluvu. Článek 9 odst. 1 a 2 tohoto nařízení, nadepsaný „Imperativní ustanovení“, zní následovně:

„1. Imperativní ustanovení jsou ustanovení, jejichž dodržování je pro stát při ochraně jeho veřejných zájmů, jako např. jeho politického, společenského a hospodářského uspořádání zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na jakoukoli situaci, která spadá do jejich oblasti působnosti, bez ohledu na právo, které by se jinak na smlouvu podle tohoto nařízení použilo.

2. Tímto nařízením není v žádném případě dotčeno použití imperativních ustanovení práva země soudu.“

Směrnice 86/653

9 První až čtvrtý bod odůvodnění směrnice 86/653 znějí takto:

„vzhledem k tomu, že směrnice 64/224/EHS [...] odstranila omezení svobody usazování a volného pohybu služeb pro zprostředkovatelské činnosti v obchodu, průmyslu a řemeslné výrobě;

vzhledem k tomu, že rozdíly vnitrostátních právních předpisů v oblasti obchodního zastoupení značně ovlivňují podmínky hospodářské soutěže a výkon tohoto povolání uvnitř Společenství a poškozují úroveň ochrany obchodních zástupců v jejich vztazích se zmocniteli a bezpečnost obchodů; že tyto rozdíly mimo jiné mohou značně omezovat uzavírání a plnění smluv o obchodním zastoupení mezi zmocnitelem a obchodním zástupcem usazenými v různých členských státech;

vzhledem k tomu, že obchod se zbožím mezi členskými státy má probíhat za podmínek obdobných podmínkám jednotného trhu, což vyžaduje sblížení právních řádů členských států v míře nezbytné pro řádné fungování společného trhu; že z tohoto ohledu ani sjednocené kolizní normy neodstraňují v oblasti obchodního zastoupení výše uvedené nevýhody a neumožňují tedy vyhnout se navrhované harmonizaci;

vzhledem k tomu, že z tohoto hlediska musí být právní vztahy mezi obchodním zástupcem a zmocnitelem řešeny přednostně“.

10 Článek 1 odst. 1 a 2 uvedené směrnice stanoví:

„1. Opatření k harmonizaci stanovená touto směrnicí se použijí na právní a správní předpisy členských států, které upravují vztahy mezi obchodními zástupci a zmocniteli.

2. Pro účely této směrnice se obchodním zástupcem rozumí osoba, která je jako nezávislý zprostředkovatel trvale pověřena sjednávat prodej a nákup zboží pro jinou osobu (dále jen ‚zmocnitel‘) nebo sjednávat a uzavírat tyto obchody jménem a na účet zmocnitele.“

11 Článek 17 uvedené směrnice stanoví:

„1. Členské státy přijmou opatření nezbytná, aby obchodní zástupce po zániku smlouvy získal odškodnění podle odstavce 2 nebo náhradu škody podle odstavce 3.

2.

a) Obchodní zástupce má nárok na odškodnění, jestliže:

- zmocniteli přivedl nové zákazníky nebo podstatně zvýšil objem obchodu se stávajícími zákazníky a zmocnitel má i nadále podstatné výhody z obchodu s těmito zákazníky, a
- zaplacení této odměny [tohoto odškodnění] je spravedlivé s ohledem na všechny okolnosti, zejména na provize, o které obchodní zástupce přichází a které vyplývají z obchodu s těmito zákazníky. Členské státy mohou stanovit, že mezi tyto okolnosti náleží rovněž použití či vyloučení konkurenční doložky ve smyslu článku 20.

b) Výše odškodnění nesmí překročit částku rovnající se ročnímu odškodnění vypočítanému z průměrné roční odměny pobírané obchodním zástupcem během pěti posledních let, a pokud smlouva trvá dobu kratší než pět let, je odškodnění počítáno z průměru za dotčené období trvání smlouvy.

c) Poskytnutí odškodnění nezabavuje obchodního zástupce možnosti žalovat na náhradu škody.

3. Obchodní zástupce má právo na náhradu škody, která mu vznikne v důsledku zániku vztahů se zmocnitelem.

Tato škoda vzniká zejména, dojde-li k jejich zániku za okolností,

- které zbavují obchodního zástupce provizí, které by při řádném plnění smlouvy získal, a za okolností, které zmocniteli poskytují značné výhody spojené s činností obchodního zástupce, nebo
- které obchodnímu zástupci neumožní umořit náklady a výdaje, které vynaložil na splnění smlouvy na doporučení zmocnitele.

[...]

5. Obchodní zástupce ztrácí nárok na odškodnění podle odstavce 2 nebo nárok na náhradu škody podle odstavce 3, jestliže zmocniteli neoznámí ve lhůtě jednoho roku od zániku smlouvy, že hodlá svůj nárok uplatnit.

[...]“

- 12 Podle článku 18 téže směrnice:

„Odškodnění nebo náhrada podle článku 17 se nevyplatí,

- a) jestliže zmocnitel vypoví smlouvu z důvodu neplnění povinností ze strany obchodního zástupce, které by podle vnitrostátních právních předpisů opravňovalo k okamžitému zániku smlouvy;

[...]“

- 13 Podle článku 22 směrnice 86/653 byly členské státy povinny provést tuto směrnici do vnitrostátních právních předpisů do 1. ledna 1990.

Vnitrostátní práva

Belgický zákon o smlouvě o obchodním zastoupení

- 14 Článek 1 první pododstavec zákona ze dne 13. dubna 1995 o smlouvě o obchodním zastoupení (*Moniteur belge* ze dne 2. června 1995, s. 15621, dále jen „zákon o smlouvě o obchodním zastoupení“), který provedl do belgického práva směrnici 86/653, zní následovně:

„Smlouva o obchodním zastoupení je smlouva, kterou je jedna ze smluvních stran, obchodní zástupce, trvale a za úplaty pověřena druhou smluvní stranou, zmocnitelem, sjednávat a případně uzavírat obchody jménem a na účet zmocnitele, aniž je mu podřízena.“

- 15 Článek 18 § 1 a 3 tohoto zákona stanoví:

„§ 1. Pokud je smlouva o obchodním zastoupení uzavřena na dobu neurčitou, nebo na dobu určitou s možností předčasného vypovězení, má každá ze smluvních stran právo smlouvu vypovědět, dodrží-li výpovědní lhůtu.

[...]

§ 3. Smluvní strana, která vypoví smlouvu, aniž uvedla některý z důvodů stanovených v čl. 19 prvním pododstavci, nebo která nedodrží výpovědní lhůtu stanovenou v § 1 druhém pododstavci, je povinna zaplatit druhé smluvní straně odškodnění rovnající se odměně, která by jí obvykle náležela za výpovědní lhůtu nebo její zbývající část.“

- 16 Článek 20 první pododstavec uvedeného zákona stanoví:

„Obchodní zástupce má po vypovězení smlouvy nárok na odškodnění za výpověď, pokud zmocniteli přivedl nové zákazníky nebo pokud významným způsobem zvýšil objem obchodu se stávajícími zákazníky, jestliže zmocnitel z této činnosti může získat podstatné výhody.“

- 17 Podle článku 21 téhož zákona:

„Pokud má obchodní zástupce nárok na odškodnění za výpověď uvedené v článku 20 a výše takového odškodnění plně nepokrývá škodu, kterou skutečně utrpěl, má obchodní zástupce nárok na náhradu ve výši rozdílu mezi skutečně utrpěnou škodou a tímto odškodněním za výpověď za předpokladu, že prokáže skutečný rozsah škody.“

- 18 Článek 27 zákona o smlouvě o obchodním zastoupení stanoví:

„S výhradou uplatnění mezinárodních úmluv, jichž je Belgie smluvní stranou, se na všechny činnosti obchodního zástupce, který má hlavní sídlo v Belgii, vztahuje belgické právo a příslušnost belgických soudů.“

Bulharský obchodní zákon

- 19 V Bulharsku byla směrnice 86/653 provedena změnou obchodního zákona (DV č. 59 ze dne 21. července 2006).

Spor v původním řízení a předběžná otázka

- 20 Společnosti Unamar jakožto obchodní zástupce a NMB jakožto zmocnitel uzavřely v roce 2005 smlouvu o obchodním zastoupení týkající se provozování služeb pravidelné námořní přepravy prostřednictvím kontejnerů NMB. Smlouva, uzavřená na jeden rok a každoročně obnovovaná do 31. prosince 2008, stanovila, že se řídí bulharským právem a že o všech sporech týkajících se této smlouvy bude rozhodovat rozhodčí senát zřízený u bulharské obchodní a průmyslové komory v Sofii (Bulharsko). Oběžníkem ze dne 19. prosince 2008 sdělila společnost NMB svým obchodním zástupcům, že je z ekonomických důvodů nucena ukončit smluvní vztahy. V této souvislosti byla smlouva o obchodním zastoupení, uzavřená se společností Unamar, prodloužena pouze do 31. března 2009.
- 21 Společnost Unamar se domnívala, že smlouva o obchodním zastoupení byla ukončena protiprávně, a podala dne 25. února 2009 žalobu u rechtbank van koophandel te Antwerpen (obchodní soud v Antverpách), kterou se domáhala, aby bylo NMB uloženo zaplacení různých odškodnění stanovených zákonem o smlouvě o obchodním zastoupení, tj. odstupného, odškodnění za výpověď a dodatečného odškodnění z důvodu výpovědi zaměstnanců v celkové výši 849 557,05 eur.
- 22 Společnost NMB požadovala od společnosti Unamar u téhož soudu zaplacení částky ve výši 327 207,87 eur jakožto úhradu nezaplaceného dopravného.
- 23 V rámci řízení zahájeného společností Unamar vznesla společnost NMB na základě rozhodčí doložky obsažené ve smlouvě o obchodním zastoupení námitku nepřipustnosti založenou na nepřislušnosti belgického soudu k rozhodování sporu, který mu byl předložen. Rechtbank van koophandel te Antwerpen po spojení obou věcí rozsudkem ze dne 12. května 2009 rozhodl, že námitka nepřislušnosti soudu, podaná společností NMB, je neopodstatněná. Pokud jde o rozhodné právo v obou sporech, které mu byly předloženy, tento soud zejména rozhodl, že článek 27 zákona o smlouvě o obchodním zastoupení je jakožto „imperativní ustanovení“ přímo použitelnou jednostrannou kolizní normou, která vylučuje volbu cizího práva.

- 24 Hof van beroep te Antwerpen (odvolací soud v Antverpách) rozsudkem ze dne 23. prosince 2010 částečně vyhověl odvolání podanému společností NMB proti rozsudku ze dne 12. května 2009 a uložil společnosti Unamar, aby zaplatila neuhrazenou část dopravného ve výši 77 207,87 eur, navýšenou o úroky z prodlení v zákonné výši a o náklady řízení. Kromě toho se prohlásil nepřislušným k rozhodování o návrhu na zaplacení odškodnění podaném společností Unamar s ohledem na rozhodčí doložku obsaženou ve smlouvě o obchodním zastoupení, kterou tento soud prohlásil za platnou. Hof van beroep te Antwerpen měl totiž za to, že zákon o smlouvě o obchodním zastoupení není součástí veřejného pořádku, a tudíž ani veřejného pořádku belgického mezinárodního práva ve smyslu článku 7 Římské úmluvy. Kromě toho uvedený soud konstatoval, že bulharské právo, zvolené smluvními stranami, poskytuje společnosti Unamar jakožto námořnímu zástupci společnosti NMB rovněž ochranu stanovenou směrnicí 86/653, třebaže se jedná pouze o minimální ochranu. Za těchto podmínek musí mít podle tohoto soudu přednost zásada autonomie vůle smluvních stran, a musí být tedy použito bulharské právo.
- 25 Společnost Unamar podala proti tomuto rozsudku hof van beroep te Antwerpen kasační opravný prostředek. Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že Hof van Cassatie má za to, že z přípravných prací na zákoně o smlouvě o obchodním zastoupení vyplývá, že články 18, 20 a 21 tohoto zákona musejí být považovány za imperativní ustanovení z důvodu kogentní povahy směrnice 86/653, kterou tento zákon provádí do vnitrostátního právního řádu. Z článku 27 tohoto zákona totiž vyplývá, že jeho cílem je poskytnout obchodnímu zástupci, který má hlavní provozovnu v Belgii, ochranu prostřednictvím imperativních ustanovení belgického práva bez ohledu na právo použitelné na smlouvu.
- 26 Za těchto podmínek se Hof van Cassatie rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Musejí být i s ohledem [...] na to, že belgické právo kvalifikuje články 18, 20 a 21 [zákona o smlouvě o obchodním zastoupení] dotčené v řízení jako imperativní ustanovení ve smyslu čl. 7 odst. 2 Římské úmluvy, článek 3 a čl. 7 odst. 2 Římské úmluvy ve spojení se směrnicí 86/653 [...] vykládány v tom smyslu, že umožňují uplatnit na smlouvu imperativní ustanovení práva státu soudu, která poskytují širší ochranu, než je minimální ochrana stanovená směrnicí [86/653], i když se ukáže, že se smlouva řídí právem jiného členského státu Evropské unie, do něhož byla rovněž provedena minimální ochrana poskytovaná směrnicí [86/653]?“

K předběžné otázce

- 27 Úvodem je nutno upřesnit, že na základě prvního protokolu Římské úmluvy, který vstoupil v platnost dne 1. srpna 2004, má Soudní dvůr pravomoc rozhodnout o této žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se uvedené úmluvy. Podle čl. 2 písm. a) tohoto protokolu má totiž Hof van Cassatie možnost požádat Soudní dvůr, aby rozhodl o předběžné otázce týkající se výkladu ustanovení Římské úmluvy, která vyvstala v rámci před ním probíhajícího řízení.
- 28 Kromě toho nehledě na skutečnost, že otázka příslušnosti k rozhodnutí sporu v původním řízení byla předmětem diskuse před nalézacím soudem i odvolacími soudy, předkládající soud položil Soudnímu dvoru pouze jedinou otázku týkající se rozhodného práva smlouvy, a považoval se tudíž za příslušný k rozhodnutí sporu na základě čl. II odst. 3 Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, podepsané dne 10. června 1958 v New Yorku. V tomto ohledu je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora je věcí pouze vnitrostátního soudu, kterému byl spor předložen a jenž musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, posoudit s ohledem na konkrétní okolnosti věci jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání jeho rozsudku, tak i relevanci otázek, které klade Soudnímu dvoru (rozsudek ze dne 19. července 2012, Garkalns, C-470/11, bod 17 a citovaná judikatura). Soudní dvůr tedy na položenou otázku odpoví, aniž se bude zabývat otázkou soudní příslušnosti.

- 29 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda musejí být článek 3 a čl. 7 odst. 2 Římské úmluvy vykládány v tom smyslu, že použití práva členského státu, které si smluvní strany zvolily ve smlouvě o obchodním zastoupení a které splňuje minimální ochranu předepsanou směrnicí 86/653, může být soudem, který věc projednává a který má sídlo v jiném členském státě, vyloučeno ve prospěch *lex fori* z důvodu vycházejícího z imperativní povahy pravidel upravujících situaci nezávislých obchodních zástupců v právním řádu posledně uvedeného členského státu.
- 30 V tomto ohledu je nutno připomenout, že ačkoli se otázka položená předkládajícím soudem netýká smlouvy o prodeji nebo nákupu zboží, ale smlouvy o obchodním zastoupení upravující provozování služby námořní přepravy, takže směrnice 86/653 nemůže upravovat situaci dotčenou v původním řízení přímo, nic to nemění na tom, že se belgický zákonodárce při provádění ustanovení této směrnice do vnitrostátního práva rozhodl uplatnit stejné zacházení na oba typy situací (obdobně viz rozsudky ze dne 16. března 2006, Poseidon Chartering, C-3/04, Sb. rozh. s. I-2505, bod 17, a ze dne 28. října 2010, Volvo Car Germany, C-203/09, Sb. rozh. s. I-10721, bod 26). Jak již kromě toho bylo uvedeno v bodě 24 tohoto rozsudku, bulharský zákonodárce se rovněž rozhodl uplatnit režim směrnice na takového obchodního zástupce odpovědného za sjednávání a uzavírání obchodů, jako je obchodní zástupce dotčený ve věci v původním řízení.
- 31 Podle ustálené judikatury platí, že pokud vnitrostátní právní úprava přizpůsobí řešení situací, které jsou čistě vnitřní záležitostí, řešením upraveným unijním právem, zejména za účelem předejití výskytu diskriminace nebo případným narušením hospodářské soutěže, existuje jasný zájem na tom, aby se za účelem předejití budoucím rozdílným výkladům dostalo ustanovením nebo pojmům převzatým z unijního práva jednotného výkladu, bez ohledu na podmínky, za kterých se mají uplatnit (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 17. července 1997, Leur-Bloem, Recueil, s. I-4161, bod 32, jakož i výše uvedený rozsudek Poseidon Chartering, bod 16 a citovaná judikatura).
- 32 V této souvislosti vyvstává otázka, zda může vnitrostátní soud na základě čl. 7 odst. 2 Římské úmluvy vyloučit použití práva členského státu zvoleného smluvními stranami a provádějícího závazná ustanovení unijního práva, a to ve prospěch práva jiného členského státu, *lex fori*, kvalifikovaného v tomto právním řádu jako imperativní.
- 33 Podle společnosti NMB nemůže být zákon o smlouvě o obchodním zastoupení považován za zákon „závazně upravující“ spor v původním řízení ve smyslu čl. 7 odst. 2 Římské úmluvy vzhledem k tomu, že se tento spor týká oblasti spadající do působnosti směrnice 86/653 a že právo zvolené smluvními stranami je právem jiného členského státu Unie, který rovněž provedl tuto směrnici do svého vnitrostátního právního řádu. Podle společnosti NMB tak zásady autonomie vůle smluvních stran a právní jistoty brání tomu, aby za takových okolností, jako jsou okolnosti věci v původním řízení, bylo použití bulharského práva vyloučeno ve prospěch belgického práva.
- 34 Belgická vláda tvrdí, že ustanovení zákona o smlouvě o obchodním zastoupení mají kogentní povahu a mohou být kvalifikována jako imperativní ustanovení. V tomto ohledu tato vláda uvádí, že tento zákon, ačkoli byl přijat jako prováděcí opatření směrnice 86/653, přiznal pojmu „obchodní zástupce“ širší dosah než tato směrnice vzhledem k tomu, že uvedený zákon stanoví, že všichni obchodní zástupci jsou pověřeni „sjednávat a případně uzavírat obchody“. Belgická vláda rovněž ve svém vyjádření trvala na tom, že tentýž zákon rozšířil možnosti odškodnění ve prospěch obchodního zástupce v případě ukončení jeho smlouvy, což má za následek, že by spor v původním řízení měl být posuzován podle belgického práva.
- 35 Evropská komise uplatňuje v podstatě argument, že jednostranné namítání imperativních pravidel státem je každopádně v rozporu se zásadami, na kterých je založena Římská úmluva, zejména se základním pravidlem přednosti práva smluvně zvoleného stranami, pokud se jedná o právo členského státu, který do svého vnitrostátního právního řádu začlenil dotčená imperativní ustanovení unijního

práva. V důsledku toho nesmějí členské státy jednat v rozporu s touto základní zásadou systematickým kvalifikováním svých vnitrostátních pravidel jakožto kogentních, ledaže by se výslovně týkala významného zájmu.

- 36 Soudní dvůr měl již příležitost rozhodnout, že účelem směrnice 86/653 je harmonizovat právo členských států, co se týče právních vztahů mezi stranami smlouvy o obchodním zastoupení (rozsudky ze dne 30. dubna 1998, *Bellone*, C-215/97, Recueil, s. I-2191, bod 10, ze dne 23. března 2006, *Honyvem Informazioni Commerciali*, C-465/04, Sb. rozh. s. I-2879, bod 18, a ze dne 26. března 2009, *Semen*, C-348/07, Sb. rozh. s. I-2341, bod 14).
- 37 Z druhého bodu odůvodnění této směrnice totiž vyplývá, že harmonizační opatření stanovená směrnicí mají mimo jiné za cíl odstranit omezení výkonu povolání obchodního zástupce, sjednotit podmínky hospodářské soutěže uvnitř Unie a zvýšit bezpečnost obchodů (rozsudek ze dne 9. listopadu 2000, *Ingmar*, C-381/98, Recueil, s. I-9305, bod 23).
- 38 Z ustálené judikatury rovněž vyplývá, že zejména vnitrostátní ustanovení, která podmiňují platnost smlouvy o obchodním zastoupení zápisem obchodního zástupce do rejstříku určeného pro tyto účely, mohou značně omezovat vznik a fungování smluv o obchodním zastoupení mezi smluvními stranami v různých členských státech, a jsou tedy v rozporu s cíli směrnice 86/653 (v tomto smyslu viz výše uvedený rozsudek *Bellone*, bod 17).
- 39 V tomto ohledu mají články 17 a 18 této směrnice klíčový význam, neboť definují úroveň ochrany, kterou zákonodárce Unie považoval pro obchodní zástupce v rámci vytvoření jednotného trhu za rozumnou.
- 40 Jak již Soudní dvůr rozhodl, režim zavedený za tímto účelem směrnicí 86/653 má imperativní povahu. Článek 17 této směrnice totiž zavazuje členské státy, aby zavedly mechanismus odškodnění obchodního zástupce po zániku smlouvy. Ačkoli tento článek nabízí členským státům možnost volby mezi systémem odškodnění a systémem náhrady škody, stanoví články 17 a 18 uvedené směrnice přesný rámec, v němž mohou členské státy využívat prostoru pro uvážení, pokud jde o výběr způsobů výpočtu odškodnění nebo náhrady, které je třeba poskytnout. Kromě toho se podle článku 19 téže směrnice strany nemohou před zánikem smlouvy odchýlit od jejích ustanovení v neprospěch obchodního zástupce (výše uvedený rozsudek *Ingmar*, bod 21).
- 41 Pokud jde o otázku, zda může vnitrostátní soud vyloučit použití práva zvoleného stranami ve prospěch svého vnitrostátního práva, provádějícího články 17 a 18 směrnice 86/653, je třeba odkázat na článek 7 Římské úmluvy.
- 42 Je třeba připomenout, že článek 7 této úmluvy, nadepsaný „Imperativní ustanovení“, ve svém odstavci 1 určuje imperativní ustanovení cizího práva a v odstavci 2 téhož článku imperativní ustanovení *lex fori*.
- 43 Článek 7 odst. 1 uvedené úmluvy tak umožňuje státu sídla soudu použít imperativní ustanovení práva jiné země, s níž věcné okolnosti úzce souvisejí, namísto práva použitelného na smlouvu. Při rozhodování, zda mají být taková ustanovení použita, je třeba vzít v úvahu jejich povahu a účel, jakož i důsledky, které by mohly z jejich použití či nepoužití vyplýnout.
- 44 Pokud jde o čl. 7 odst. 2 téže úmluvy, ten umožňuje použít právní předpisy *lex fori* za okolností, kdy je jejich použití závazné bez ohledu na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné.
- 45 Z výše uvedeného vyplývá, že podle čl. 7 odst. 1 Římské úmluvy může k použití imperativních ustanovení cizího práva vnitrostátním soudem dojít pouze za výslovně definovaných podmínek, kdežto znění čl. 7 odst. 2 této úmluvy nestanoví výslovně zvláštní podmínku použití imperativních ustanovení *lex fori*.

- 46 Je však třeba uvést, že možnost dovolávat se existence imperativních pravidel podle čl. 7 odst. 2 Římské úmluvy se nedotýká povinnosti členských států zajistit soulad těchto pravidel s unijním právem. Podle judikatury Soudního dvora totiž příslušnost vnitrostátních norem ke kategorii imperativních ustanovení neznámá, že nemají být v souladu s ustanoveními Smlouvy, neboť jinak by nebyla respektována přednost a jednotné použití unijního práva. Odůvodnění na základě takových vnitrostátních právních předpisů mohou být unijním právem zohledněna pouze jako výjimky ze svobod výslovně stanovených Smlouvou a případně z naléhavých důvodů obecného zájmu (rozsudek ze dne 23. listopadu 1999, *Arblade a další*, C-369/96 a C-376/96, Recueil, s. I-8453, bod 31).
- 47 V tomto ohledu je třeba připomenout, že k tomu, aby členský stát mohl určitá vnitrostátní ustanovení považovat za imperativní ustanovení, se musí jednat o ustanovení, jejichž dodržování je považováno za natolik klíčové pro zachování politického, sociálního nebo hospodářského uspořádání dotyčného členského státu, že je nutné požadovat jejich dodržování po každé osobě nacházející se na vnitrostátním území tohoto členského státu, anebo jejich uplatňování na všechny právní vztahy existující v tomto členském státě (výše uvedený rozsudek *Arblade a další*, bod 30, jakož i rozsudek ze dne 19. června 2008, *Komise v. Lucembursko*, C-319/06, Sb. rozh. s. I-4323, bod 29).
- 48 Tento výklad je rovněž slučitelný se zněním čl. 9 odst. 1 nařízení Řím I, které se nicméně *ratione temporis* nepoužije na spor v původním řízení. Podle tohoto článku je totiž imperativní ustanovení takové ustanovení, jehož dodržování je pro stát při ochraně jeho veřejných zájmů, jako např. jeho politického, společenského a hospodářského uspořádání, zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na každou situaci, která spadá do jejich oblasti působnosti, bez ohledu na rozhodné právo, které by se jinak na smlouvu podle tohoto nařízení použilo.
- 49 Pro účely plného uplatnění zásady autonomie vůle smluvních stran, což je základní princip Římské úmluvy, převzatý do nařízení Řím I, je nutno zajistit, aby byla v souladu s čl. 3 odst. 1 Římské úmluvy respektována svobodná volba rozhodného práva těchto stran v rámci smluvního vztahu, takže výjimka vztahující se k existenci „imperativního ustanovení“ ve smyslu právních předpisů dotyčného členského státu, stanovená v čl. 7 odst. 2 této úmluvy, musí být vykládána striktně.
- 50 Vnitrostátnímu soudu tak přísluší, aby při posuzování povahy „imperativního ustanovení“ vnitrostátního práva, kterým zamýšlí nahradit ustanovení zvolené smluvními stranami, zohlednil nejen přesné znění tohoto ustanovení, ale i obecnou systematiku a všechny okolnosti, za kterých bylo přijato, tak aby z nich bylo možno dovodit, že toto ustanovení má imperativní povahu, protože je vnitrostátní zákonodárce přijal patrně s cílem chránit zájem, který je dotčeným členským státem považován za zásadní. Jak zdůraznila Komise, o takový případ se může jednat, pokud provedení ve státě sídla soudu nabízí rozšíření oblasti působnosti směrnice nebo volbou širšího využití prostoru pro uvážení, ponechaného touto směrnicí, vyšší ochranu obchodních zástupců na základě zvláštního zájmu, který členský stát přiznává této kategorii státních příslušníků.
- 51 Nemá-li být oslaben harmonizační účinek zamýšlený směrnicí 86/653 ani jednotné použití Římské úmluvy na úrovni Unie, je v rámci tohoto posuzování nicméně třeba vzít v úvahu skutečnost, že na rozdíl od smlouvy dotčené ve věci, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek *Ingmar* a v níž bylo vyloučeno použití práva třetí země, je v rámci věci v původním řízení zákonem, jehož použití má být vyloučeno ve prospěch *lex fori*, zákon jiného členského státu, který podle všech zúčastněných a podle názoru předkládajícího soudu správně provedl směrnicí 86/653.
- 52 S ohledem na všechny předcházející úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět tak, že článek 3 a čl. 7 odst. 2 Římské úmluvy musejí být vykládány v tom smyslu, že použití práva členského státu Unie, které si smluvní strany zvolily ve smlouvě o obchodním zastoupení a které splňuje minimální ochranu předepsanou směrnicí 86/653, může být soudem, který věc projednává a který má sídlo v jiném členském státě, vyloučeno ve prospěch *lex fori* z důvodu vycházejícího z imperativní povahy pravidel upravujících situaci nezávislých obchodních zástupců v právním řádu posledně uvedeného členského státu pouze v případě, že soud, který věc projednává, podrobně konstatuje, že v rámci

tohoto provedení považoval zákonodárce státu sídla soudu v dotyčném právním řádu za zásadní přiznat obchodnímu zástupci ochranu přesahující rámec ochrany stanovené uvedenou směrnicí, přičemž v této souvislosti zohlední povahu a účel těchto imperativních ustanovení.

K nákladům řízení

- 53 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

Článek 3 a čl. 7 odst. 2 Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřené k podpisu v Římě dne 19. června 1980, musejí být vykládány v tom smyslu, že použití práva členského státu Evropské unie, které si smluvní strany zvolily ve smlouvě o obchodním zastoupení a které splňuje minimální ochranu předepsanou směrnicí Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců, může být soudem, který věc projednává a který má sídlo v jiném členském státě, vyloučeno ve prospěch *lex fori* z důvodu vycházejícího z imperativní povahy pravidel upravujících situaci nezávislých obchodních zástupců v právním řádu posledně uvedeného členského státu pouze v případě, že soud, který věc projednává, podrobně konstatuje, že v rámci tohoto provedení považoval zákonodárce státu sídla soudu v dotyčném právním řádu za zásadní přiznat obchodnímu zástupci ochranu přesahující rámec ochrany stanovené uvedenou směrnicí, přičemž v této souvislosti zohlední povahu a účel těchto imperativních ustanovení.

Podpisy.